

بررسی شاخص‌های حکمرانی خوب در نظام آموزشی ایران

میثم رضائی^{۱*}، بهنام نادری^۲، فاطمه شاعر^۳، زهرا رئیسی^۴

۱- استادیار، بخش شهرسازی، دانشگاه سلمان فارسی، کازرون

۲- کارشناس شهرسازی، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، شهرداری قائمیه، قائمیه

۳- کارشناسی ارشد، جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، اصفهان

۴- دانشجوی کارشناسی، علوم تربیتی، دانشگاه پیام‌نور، نورآباد ممسنی

چکیده. پژوهش حاضر به بررسی شاخص‌های حکمرانی خوب در نظام آموزشی ایران با رجوع به پژوهش‌های انجام شده در این حوزه پرداخته است. امروزه در نظام‌های آموزشی مدرن بر روی حکمرانی خوب به عنوان الگویی نوین برای رفع نیازهای آموزشی جوامع تاکید می‌شود. حکمرانی خوب، مدیریت شفاف و پاسخگو در یک نظام آموزشی با هدف تضمین توسعه علمی، اقتصادی و اجتماعی عادلانه و پایدار صورت می‌گیرد، نظام آموزشی همواره بر آن است، با تکیه بر این مفهوم و ارائه شاخص‌های آن بتواند جایگاهی مستحکم برای خود در میان ذی‌نفعان بیابد. بنابراین پژوهش پیش رو با روش فرا تحلیل، به دنبال این هدف است که با بررسی پژوهش‌های انجام گرفته در زمینه نظام آموزشی ایران، مهم‌ترین شاخص‌های مرتبط با حکمرانی خوب در نظام آموزشی را شناسایی و ارائه دهد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مهم‌ترین شاخص‌های حکمرانی خوب در نظام آموزشی ایران شامل؛ حاکمیت قانون، مشارکت، پاسخ‌گویی، شفافیت، عدالت، اثربخشی و کارایی، اجماع سازی و مدیریت یکپارچه می‌باشد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد جهت تحقق حکمرانی خوب در نظام آموزشی ایران شاخص‌های معرفی شده مورد توجه متولیان، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران نظام آموزشی کشور قرار گیرد.

کلمات کلیدی: حکمرانی، حکمرانی خوب، ایران، نظام آموزشی.

یکی از مباحث بسیار مهم و در عین حال جدید که از دهه ۱۹۸۰ به بعد در ادبیات توسعه مطرح شده موضوع حکمرانی خوب است. این مسئله به ویژه در کشورهای در حال توسعه در راستای استقرار و نهادینه سازی جامعه مدنی در سیاست‌های مربوط به اعطای کمک‌ها از جایگاه ویژه‌ای برخوردار شده است. از این رو از دغدغه‌های اصلی کشورهای در حال توسعه قرار گرفتن در مسیر توسعه و توسعه‌یافتگی است. عدم رشد اقتصادی، فقر و فقدان پاسخگویی، فساد و عدم حاکمیت قانون از جمله چالش‌هایی است که این کشورها با آن مواجهند. از سوی دیگر مطالعات توسعه و آمارهای سازمان‌های جهانی بیانگر آن است که از مهم‌ترین عوامل رشد و توسعه کشورها "حکمرانی خوب" است. چنانکه حکمرانی خوب را بنیان توسعه خوانده‌اند. جهان امروز با چالش‌هایی مواجه است که ناشی از دگرگونی‌های حاصل از پیشرفت علم و صنعت و طرح نیازهای جدید سازمانی و اجتماعی است. یکی از مهم‌ترین آن، چالش‌های فرا روی دولت در پاسخگویی به عموم مردم و ملت است. همچنین در جهان متحول امروز نقش دولت متحول و مسئولیت آن متفاوت خواهد بود. دولت‌ها به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای جدید نخواهند بود. آنان بایستی با افزایش قابلیت‌های خود از طریق باز دمیدن نیروهای تازه و یا توانمند نمودن نیروهای موجود سازمان توان پاسخگویی به نیازهای جدید را افزایش دهند. این مهم نیازمند الگوی جدیدی است که بتوان از همه ظرفیت‌های جامعه در بخش دولتی و خصوصی استفاده نمود تا تولید و ارائه خدمات عمومی را حداکثر ساخت [۱].

از طرف دیگر با توجه به تحولات محیطی و تغییرات شگرف و سریع در تمام ساحت‌ها و عرصه‌های زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها، به ویژه در حوزه فناوری‌های ارتباطی و اطلاعات، نظام‌های آموزشی تغییر کارکرد داده‌اند [۲] و کارکرد سنتی و قدیمی، به عنوان یک نظام صرفاً آموزشی، به کارکرد نوین به عنوان نهاد حکمران فرهنگی و تربیتی، تبدیل شده‌اند. بنابراین در عصر حاضر نقش نظام‌های آموزشی به ویژه آموزش و پرورش فقط در علم آموزی، توسعه مهارت‌ها، قابلیت‌های شناختی و آماده کردن کودکان و نوجوانان برای ورود به مدارج تحصیلی بالاتر خلاصه نمی‌شود؛ بلکه کارکرد فرهنگی و تربیتی آن در پیشرفت و توسعه جوامع حائز اهمیت است [۳].

از دیدگاه بسیاری از صاحب‌نظران نظام فعلی آموزش عالی ایران پاسخگوی خیل عظیم مطالبات و خواسته‌های ذینفعان خود نبوده و در ساختار حکمرانی خویش دارای نقاط ضعف و خلأهای بسیاری است. لذا نیاز به طراحی یک الگوی حکمرانی خوب، احساس می‌شود. حکمرانی خوب یک فاکتور اساسی در رشد کیفیت نظام آموزش عالی است [۴].

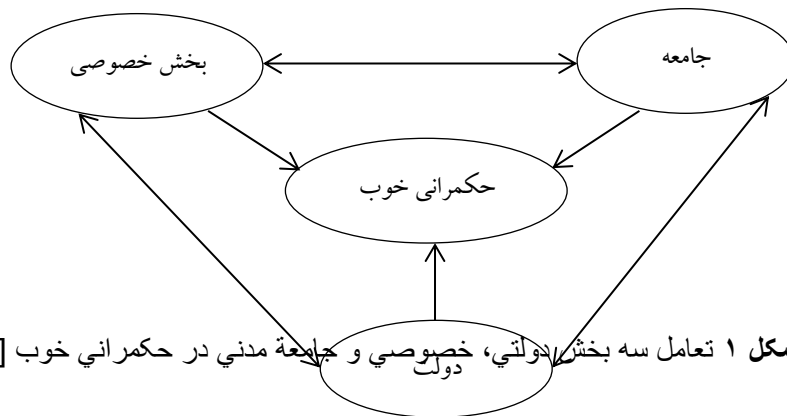
امروزه مدارس به عنوان خط مقدم نظام آموزش عمومی ایران، از سوی منابع مختلف، تحت فشارهای متعددی هستند. فشارهایی چون گسترش مراکز آموزش عمومی از حیث تعداد و تنوع، ارائه سبک‌های جدید آموزشی، کاهش منابع مالی دولتی و بخش خصوصی، الزام به پاسخگویی، توده گرایی مدارس و مسائلی از این دست، همگی باعث شده‌اند تا نظام آموزش عمومی و مدارس در نحوه رابطه خود با دولت، سازوکارهای مدیریتی و ساختار سازمانی، رسالت‌ها، خودگردانی و پاسخگویی و نحوه تأمین مالی، مشارکت ذینفعان و رابطه خود با آنان، نحوه ارزشیابی و به طور کل حاکمیت آموزشی خود تجدیدنظر کنند. از این منظر بازبینی ماهیت حکمرانی در نظام آموزش عمومی، اهمیت و ضرورت پیدا می‌کند. به ویژه در باز مهندسی آموزش عمومی ایران، توجه به الگوهای مشارکتی و نهادگرایانه اولویت می‌یابد. به این پدیده در ادبیات سیاسی، نظریه حکمرانی خوب اطلاق می‌گردد [۵].

با توجه به آنچه گفته شد و بر اساس اهمیت پرداختن به مسئله حکمرانی خوب در نظام آموزشی ایران، پژوهش حاضر در همین راستا به دنبال آن است با بررسی پژوهش‌های انجام گرفته در این حوزه شاخص‌های حکمرانی خوب را شناسایی و ارایه نماید.

۲- مبانی نظری و پیشینه تجربی

ادبیات پژوهش

حکمرانی: اصطلاح حکمرانی برای نخستین بار در سال ۱۹۷۹ میلادی توسط ویلیام سون^۱ در ادبیات اقتصادی به کار گرفته شد و از سال ۱۹۸۹ میلادی، بانک جهانی، گزارش سالیانه خود را به موضوع حکمرانی خوب اختصاص داد [۶]. سازمان ملل حکمرانی شایسته را مشارکت برابر همه شهروندان در تصمیم‌گیری می‌داند که نه تنها شامل دولت بلکه شامل جامعه مدنی و بازار است که نهایتاً به ایجاد شرایط قانونمندی و کنش جمعی منجر می‌شود [۷].

شکل ۱ تعامل سه بخش دولتی، خصوصی و جامعه مدنی در حکمرانی خوب [۸].

ابعاد، ارکان و مؤلفه‌های حکمرانی خوب

الگوی واحدی را نمی‌توان برای حکمرانی خوب معرفی و ارائه کرد؛ اما چهار رکن اصلی حکمرانی خوب عبارتند از:

- ۱- بخش عمومی و دولت که وظیفه هدایت و راهبری و برقراری حاکمیت قانون را به عهده دارد.
 - ۲- بخش‌های خصوصی که عهده‌دار ایجاد اشتغال، درآمد، تولید، تجارت و وظیفه کسب و کار را به دوش دارند.
 - ۳- جامعه مدنی که فراهم کننده فرصت ابراز وجود مردم و شهروندان است.
 - ۴- سازمان‌های محلی که وظیفه بسیج، سازماندهی و اعمال فرهنگ‌های بومی را به عهده دارند.
- بانک جهانی شش بعد اصلی برای حکمرانی خوب تعریف کرده است:
- ۱- آزادی بیان و پاسخگویی شامل آزادی‌های مدنی و ثبات سیاسی؛
 - ۲- اثربخشی حکومت شامل کیفیت خط مشی گذاری و کیفیت ارائه خدمات عمومی؛
 - ۳- فقدان اجبارهای قانونی؛
 - ۴- قواعد قانونی شامل حمایت از حقوق مالکیت؛
 - ۵- انسجام درونی قوه قضاییه و کنترل فساد؛
 - ۶- نظام اداری پاسخگو.

به طور کلی ابعاد و ویژگی‌های حکمرانی خوب بر اساس گزارش برنامه توسعه ملل متحد مطابق جدول شماره ۲ طبقه‌بندی شده است [۹].

جدول ۱ اصول و ویژگی‌های حکمرانی خوب [۹]

اصول برنامه توسعه ملل متحد در قالب اصول حکمرانی	اصول پنج‌گانه حکمرانی
مشارکت، تمایل به توافق و اجماع؛ چشم انداز استراتژیک شامل توسعه انسانی، فرهنگی و اجتماعی؛ مسئولیت نهادها در برابر سهامداران و مردم؛ اثربخشی و کارایی برابری، رعایت قانون	مشروعیت و آزادی بیان مسیر و جهت عملکرد پاسخگویی عدالت

پیشینه تجربی

در زمینه حکمرانی خوب در نظام آموزشی مطالعات متعددی انجام پذیرفته است که تعدادی از آن به شرح ذیل است:

- ۱- رزمی و صدیقی (۱۳۹۱): در پژوهشی به ارایه "الزامات تحقق حکمرانی خوب برای دستیابی به توسعه انسانی" پرداخته است. بر اساس یافته‌های این پژوهش وضعیت مؤلفه‌های حکمرانی خوب در ایران بین سال‌های ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۰ نامناسب بوده است [۱۰].
- ۲- منیعی و همکاران (۱۳۹۷): در پژوهشی به "شناسایی عوامل مؤثر بر الگوی حکمرانی تربیتی مناسب در نظام آموزشی با استفاده از نظریه سه شاخگی" پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ارتقا نقش بخش خصوصی به عنوان عامل تولید در تقویت رشد با چیرگی ۴۳، تقویت مشارکت مردمی به منظور تأثیرگذاری بر سیاست گذاری با چیرگی ۴۱ و فعال ساختن جامعه مدنی (از طریق اطلاعات، مشاوره و مشارکت) با چیرگی ۳۷ به عنوان عامل‌های مهم اول تا سوم اثرگذار بر حکمرانی خوب مشخص شده‌اند [۳].
- ۳- روشن و متوسلی (۱۳۹۷): در پژوهشی به بررسی "الگوی دینفع مداری مبتنی بر حکمرانی خوب برای ارتقاء کیفیت وزارت علوم" پرداخته‌اند. طبق الگوی پارادایمی این پژوهش، در ایران مهم‌ترین موجبات حکمرانی نامطلوب در وزارت علوم عبارتند از: ۱- عوامل درون وزارتی، ۲- ابعاد برون وزارتی، ۳- عوامل با منشأ دینفعان و ۴- فقدان ارج و منزلت علم به ما هو علم [۱۱].
- ۴- باقری‌مقدم و احمدی (۱۳۹۷): در پژوهشی به "آسیب‌شناسی حکمرانی در نظام آموزش عالی ایران" پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که انسجام‌بخشی عمودی و افقی، موانع ساختاری در سیاست‌گذاری آموزش عالی، تقابل حکمرانی درونی و بیرونی و فقدان پایگاه اطلاعاتی؛ آسیب‌هایی هستند که حکمرانی آموزش عالی را با مشکل مواجه کرده است [۱۲].
- ۵- منیعی و همکاران (۱۳۹۸): در پژوهشی با عنوان "طراحی و اعتبار یابی الگوی حکمرانی تربیتی خوب در نظام آموزشی" حکمرانی خوب را به این نتایج دست یافته است که اثر مستقیم پاسخ‌گویی صریح، ایجاد اعتماد و وفاق اجتماعی، حکمرانی مبتنی بر قانون، زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی، سرمایه‌گذاری آموزشی، عدم اعتقاد به تفویض اختیار و عوامل سیاسی بر برقراری عدالت در آموزش و منابع در سطح معنادار است [۱۳].
- ۶- نصیر ناطری و همکاران (۱۳۹۹): در پژوهشی تحت عنوان "مفهوم‌سازی حکمرانی خوب در نظام آموزش و پرورش عمومی ایران با رویکرد پدیدار شناسی" به بررسی بسترهای تحقق حکمرانی خوب در آموزش و پرورش عمومی ایران پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد حکمرانی خوب در نظام آموزشی ایران در قالب سازه‌های شش گانه نتیجه‌گرایی، اثربخشی، نقش‌ها و وظائف، ارتقای ارزش‌ها، شفاف‌سازی و پاسخگویی قابل مفهوم سازی است [۵].
- ۷- نصیر ناطری و همکاران (۱۳۹۹): در پژوهشی به "تبیین سازه‌های حکمرانی خوب در نظام آموزش عمومی ایران" پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که به ترتیب سازه‌های تعهد به تضمین کیفیت، مشارکت، تمرکز زدایی، توسعه مهارت‌های زندگی، توانمندسازی سرمایه‌های انسانی، اخلاق مداری، توسعه رضایتمندی، تعهد به وفاق عمومی، توسعه انعطاف‌پذیری تعاملی، توسعه امکانات رفاهی، توسعه عدالت آموزشی، توسعه آگاهی‌های عمومی، مسئولیت‌پذیری، شفافیت و قانون‌مداری تبیین‌کننده حکمرانی خوب در سیستم آموزش عمومی ایران هستند [۱۴].
- ۸- قاسمی خیرآبادی و همکاران (۱۳۹۹): در پژوهشی به "ارایه الگوی حکمرانی آموزش‌های مهارتی در سطح فرو ملی با رویکرد نظری داده بنیاد" پرداخته‌اند. که در ادامه بر اساس تحلیل داده‌های پژوهش، الگوی مناسب حکمرانی آموزش‌های مهارتی در سطح فرو ملی را ارائه داده‌اند [۱۵].
- ۹- رجبی و همکاران (۱۳۹۹): در پژوهشی به بررسی "حکمرانی آموزش عالی در ایران؛ فرا تحلیلی بر آسیب‌ها و راهکارها" پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش بیانگر این است که می‌توان با شناخت مسائل اساسی و اولویت دار؛ که زمینه ساز آسیب‌های فراوان در حکمرانی آموزش عالی است و همچنین کشف روابط بین آن‌ها، راهکارها و پیشنهادهای برای اعمال حکمرانی مطلوب در نظام آموزشی ایران ارائه داد [۹].
- ۱۰- Khanna (۲۰۱۷): در پژوهشی "به ارائه چارچوب مفهومی برای دستیابی به حکمرانی خوب در مؤسسات آموزش از راه دور" پرداخته است. هدف اصلی از این تحقیق ارایه الگوی برای استقرار حکمرانی خوب در مؤسسات آموزشی از راه دور بوده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که چارچوب حکمرانی خوب با هفت اصل اساسی که عملکرد، پاسخگویی، مشارکت، رهبری، جهت هماهنگی و انصاف بیان شده است [۱۶].
- ۱۱- Ntim et al (۲۰۱۷): در پژوهشی به "بررسی ساختارهای حکمرانی خوب بر پاسخگویی عمومی در سیستم آموزش متوسطه" پرداخته است. هدف از این تحقیق بررسی ساختارهای حکمرانی خوب بر پاسخگویی عمومی در سیستم آموزشی متوسطه است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که کیفیت کمیته حسابرسی، تنوع هیئت مدیره، استقلال فرماندار و حضور یک کمیته حکومتی با حکمرانی خوب آموزشی در انگلستان ارتباط دارد [۱۷].

۱۲- Suryandari (۲۰۱۷): در پژوهش خود نشان می‌دهد که در قلب حکمرانی خوب، دموکراسی نهفته است و بین بسیاری از ابعاد و مؤلفه‌های حکمرانی خوب و دموکراسی فصل مشترک‌های زیادی وجود دارد و بدون وجود دموکراسی در یک کشور، پیاده‌سازی حکمرانی خوب موضوعیت ندارد. با توجه به این رویکرد، اداره خوب سیستم‌های آموزشی موجد و مقوم دموکراسی در سطوح مختلف اجتماعی است [۱۸].

جدول ۲ پیشینه پژوهش در زمینه الگوی حکمرانی آموزش‌های مهارتی [۱۵]

ردیف	نام الگو	نویسنده	سال	ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌ها
۱	شاخص‌ها و استانداردهای حکمرانی خوب در سازمان‌های محلی	امایت و میلز	۲۰۰۹	نتیجه‌گرایی، اتریخشی نقش‌ها و وظایف، ارتقای ارزش‌ها، شفاف‌سازی، ظرفیت‌سازی، پاسخگویی
۲	حاکمیت خوب در برنامه‌ریزی فضای مشارکتی	مک کال و دان	۲۰۱۲	پاسخگویی، مشروعیت، احترام، برابری و شایستگی، مشارکت و شناخت و ارزش‌گذاری دانش محلی
۳	حکمرانی خوب	کافمن، کرای و لوباتون	۲۰۱۶	حق اظهارنظر و پاسخگویی، ثبات سیاسی، کارایی و اتریخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، حاکمیت قانون، کنترل فساد
۴	حکمرانی خوب در سطوح ملی، محلی و منطقه‌ای	کورپس	۲۰۱۶	ارائه خدمات عمومی، مشارکت و صدای مدنی و تصمیم‌گیری با مسئولیت‌پذیری، بعد اول دارای مؤلفه‌های کارایی، اتریخشی و واکنش‌پذیری، بعد دوم دارای مؤلفه‌های مشارکت و برابری و جامعیت، بعد سوم دارای مؤلفه‌های پاسخگویی، شفافیت و قانون‌تساوی افراد
۵	الگوی حکمرانی سازمانی مؤثر در دانشگاه‌ها	دیمورا و مولیکا بلکمن	۲۰۰۹	شاخص‌های کلیدی برای ارزیابی، معرفی استانداردها، برنامه‌ریزی راهبردی، تبیین اصول حکمرانی کسب‌وکار، نظارت مؤثر، امور مالی و حسابداری
۶	الگوی مفهومی اجرای حکمرانی در بنیاد حرفه‌آموزی اروپا	سدیقوب	۲۰۱۴	دو مؤلفه اصلی و مهم یعنی نقش دولت‌ها و بخش خصوصی در دو خط عمودی و افقی ارائه شده است. خط عمودی، نماد بخش دولتی و نحوه دخالت نهادهای دولتی است و خط افقی، نمایانگر میزان دخالت بخش خصوصی و نهادهای درگیر در این بخش است.
۷	الگوی توسعه کارآفرینی، آموزش و خطه‌مشی‌های دولتی	داوری و رضایی	۱۳۸۵	بسترسازی برای کارآفرینی، آموزش، فرهنگ سازمانی، هدایت کارآفرینی در مرحله عمل، قانون‌گذاری، حمایت و پشتیبانی، تثبیت و نهادینه کردن کارآفرینی
۸	الگوی راهبردهای حکمرانی خوب	میدری	۱۳۸۵	افزایش رقابت در حوزه سیاسی و اقتصادی و همچنین پاسخگویی بیشتر دولت، رقابت گسترده‌تر، حق رای همگانی برای تمام مناصب انتخابی، تبعیض در قوانین و مقررات، گسترش ساز و کارهای مشورتی دولت، حمایت از سازمان‌های جامعه مدنی با پایگاه وسیع مردمی، جلوگیری از برخورد تبعیضی، جبران محرومیت‌های پیشین
۹	الگوی آموزش نظام‌مند پیشنهادی حکمرانی دانشگاهی کشور	افخمی روحانی، رحمان سرشت، مرجانی	۱۳۸۷	حکمرانی دانشگاهی کشور در دو بعد کلی درونی و بیرونی، قابل ارزیابی است. حکمرانی درونی، به حقوق ذی‌نفعان داخلی مانند استاد و دانشجو و کارمند توجه دارد و حکمرانی بیرونی، به ذی‌نفعان بیرونی مانند دولت، مجلس، جامعه و صنعت، متمرکز است.
۱۰	الگوی حکمرانی خوب در آموزش و پرورش	سالارزهی و پورحبیب	۱۳۹۱	افق راهبردی، حاکمیت قانون، وظیفه‌شناسی، کارایی و اتریخشی، پاسخگویی، مشارکت، شفافیت

۳- روش پژوهش

در این پژوهش از روش فرا تحلیل استفاده شده است و روش گردآوری اطلاعات به صورت اسنادی و کتابخانه‌ای بوده است؛ بنابراین با استفاده از این روش و نیز بهره‌گیری از پژوهش‌هایی که در زمینه شاخص‌های حکمرانی خوب در نظام آموزشی در دسترس پژوهشگران بوده؛ سعی شده است

اثرگذارترین شاخص‌های مربوط به حکمرانی خوب در نظام آموزشی ایران مورد شناسایی قرار بگیرند. در گام بعد، داده‌ها (شاخص‌ها) با استفاده از جدول وزن‌دهی، ارزش‌گذاری شده و شاخص‌های دارای رتبه بالاتر و مؤکد در اسناد بررسی شده استخراج گردیدند. در انتها به بررسی شاخص‌های منتخب بر اساس پیشینه پژوهش پرداخته شده است.

۴- یافته‌های پژوهش

به منظور ارزش‌گذاری و انتخاب شاخص‌های پر تکرار و مهم، در جدول شماره (۳)، تمامی شاخص‌های منابع بررسی شده شامل؛ حاکمیت قانون، خود تنظیمی، مشارکت، رضایتمندی، توانمندسازی، پاسخگویی، مهارت پروری، شفافیت، عدالت، انعطاف پذیری، اخلاق مداری، تضمین کیفیت، اثربخشی و کارایی، مسئولیت پذیری، بهره‌وری، اجماع سازی، مدیریت یکپارچه و استقلال مورد ارزیابی واقع شدند. شاخص‌های گزیده شده بر اساس میزان میانگین کسب کرده به شرح زیر است:

جدول ۳ وزن دهی به شاخص‌های انتخاب شده

ردیف منابع	شاخص‌ها															
	حاکمیت قانون	خود تنظیمی	مشارکت	رضایتمندی	توانمندسازی	پاسخگویی	مهارت پروری	شفافیت	عدالت	انعطاف پذیری	اخلاق مداری	تضمین کیفیت	اثربخشی و کارایی	مسئولیت پذیری	بهره‌وری	اجماع سازی
۵																
۷																
۸																
۹																
۱۱																
۱۲																
۱۳																
۱۴																
۱۵																
۱۶																
۲۱																
۲۲																
۲۳																
۲۷																
مجموع	۱۲	۹	۱۳	۹	۹	۱۴	۸	۱۴	۱۴	۷	۸	۸	۱۰	۸	۹	۱۰

مأخذ: محاسبات نگارندگان بر اساس یافته‌های پژوهش

طبق نتایج به دست آمده از جدول شماره ۳، اهمیت مهم‌ترین شاخص‌ها به شرح ذیل می‌باشند:

حاکمیت قانون^۲: حاکمیت قانون، عامل پیوند دهنده مدیریت و حکمروایی خوب است [۱۹]. لازمه حکمرانی شایسته وجود چارچوب‌های عادلانه و مناسب است که به صورت بی‌طرفانه اعمال گردد و حامی کامل حقوق بشر و حقوق شهروندی باشد. به عبارت دیگر در جوامع امروزی به قوانینی که حقوق بشر و حقوق انسانی را تأمین نماید نیاز است [۲۰].

مشارکت^۳: مشارکت یکی از اصول بنیادین حکمرانی خوب به حساب می‌آید و عبارت است از قدرت تأثیرگذاران بر تصمیم‌گیری‌ها و سهمین شدن شهروندان در قدرت است [۲۱]. آمارتیا سن مشارکت را توانایی مردم برای دگرگونی واقعیت از طریق تغییر اجتماعی می‌داند [۲۲].

پاسخ‌گویی^۴: منظور از پاسخ‌گویی این است که سازمان‌ها، مدیران و مسئولان چه در سطح کلان و چه در سطح خرد و انجمن‌های محلی؛ باید مسئول نتایج و عملکرد تصمیم‌های خود باشند. به‌طور کلی پاسخ‌گویی می‌تواند عاملی برای افزایش نظارت و کنترل بر مدیران و تصمیم‌گیران باشد؛ که در قبال عملکرد خود مسئولیت‌پذیر و پاسخگو باشند [۲۳].

شفافیت^۵: در حکمرانی خوب، شفافیت به معنای اختیار دادن به مردم برای تبدیل شدن به حساب‌رسان در جامعه و داشتن حق اظهارنظر و دسترسی به اطلاعات آزاد است. در چنین حالتی شفافیت در مقابل پنهان‌کاری و تصمیم‌گیری‌ها به شمار می‌آید. به این دلیل که در پنهان‌کاری امکان بروز فساد در تصمیم‌گیری وجود دارد، در صورتی که شفافیت مانع بروز و گسترش آن می‌شود [۲۴].

عدالت: در حکمرانی خوب، عدالت به معنای بی‌طرفی در فرایند تصمیم‌گیری اطلاق می‌گردد [۲۵]. بنابراین ایجاد فرصت‌های برابر برای همه اقشار مردم در زمینه ارتقاء معیشت، رفاهی و تلاش در راستای تخصیص عادلانه منابع و مشارکت همه مردم به خصوص اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر برای دستیابی به رفاه از مظاهر عدالت محسوب می‌گردد [۲۶].

اثربخشی و کارایی^۶: حکمرانی شایسته به این معنی است که فرآیندها و مؤسسات، نتایجی را ارایه نمایند که نیازهای جامعه را برآورده سازند و در کنار آن به بهترین شکل از منابع بهره‌برداری کنند [۲۷]. بر این اساس مؤلفه‌های کلی کارآمدی دولت عبارتند از:

- ارایه خدمات عمومی فارغ از فشارهای سیاسی

- کیفیت آماده کردن و ارایه خدمات عمومی

- کیفیت نظام اداری و مدیریتی

- شایستگی مدیران و کارگزاران [۲۷].

اجماع‌سازی^۷: در حقیقت هرچقدر تفاوت بیشتری میان نقطه نظرات افراد یک جامعه وجود داشته باشد؛ تعداد کنشگران آن جامعه به مراتب نیز بیشتر خواهد بود. بنابراین حکمرانی شایسته به این امر نیاز دارد که بتواند کثر منافع و سلايق را به سمت اجماعی گسترده سوق دهد تا بیشترین منافع را برای اکثریت اجتماع به دنبال داشته باشد. این مهم مستلزم یک چشم‌انداز بلندمدت و وسیع است که تنها از طریق درک مفاهیم گسترده تاریخی، اجتماعی و فرهنگی قابل دستیابی است [۲۸].

مدیریت یکپارچه^۸: مدیریت یکپارچه دارای پنج معیار؛ مدیریت قوی، رویکرد مشارکتی، تعامل با مردم محلی، استوار و یکپارچه می‌باشد [۲۹].

حکمرانی خوب به لحاظ نظری باید هشت خصیصه فوق را در برگیرد. ولی در واقعیت میزان تحقق حکمرانی خوب در نظام آموزشی ایران می‌تواند در طول یک طیف قرار گیرد [۳۰].

۵- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

امروزه به‌کارگیری الگوهای حکمرانی خوب در نظام آموزشی بخشی جدایی‌ناپذیر از سیستم‌های آموزشی مدرن است که لازم و ضروری است کشور ایران نیز برای دستیابی و به‌کارگیری چنین الگوهایی پیش‌قدم شود تا از قافله جهانی عقب نماند. بنابراین در پژوهش حاضر با بررسی پیشنهاد مربوط به این مسأله مشخص گردید ۸ شاخص اصلی حاکمیت قانون، مشارکت، پاسخ‌گویی، شفافیت، عدالت، اثربخشی و کارایی، اجماع‌سازی و مدیریت یکپارچه نسبت به دیگر شاخص‌های مطرح شده در این زمینه مهم‌تر هستند. لذا ضروری است سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان حوزه آموزشی کشور جهت تحقق چنین رویکردهای نوینی این شاخص‌ها را مورد مذاقه جدی قرار داده و با بهره‌گیری از آن‌ها روند توسعه نظام آموزشی کشور را تسریع بخشند.

3 . Participation

4 . Accountability

5 . Transparency

6 . Effectiveness and Efficiency

7 . Public Cause

8 . Integrated Management

- [1] Rindermann, H., Kodila-Tedika, O., & Christainsen, G. (2015). Cognitive capital, good governance, and the wealth of nations. *Intelligence*, 51, 98-108.
- [2] Heinrich, C. J. (2015). The role of performance management in good governance and its application in public education. *Employment Research Newsletter*, 22(3), 2.
- [۳] منیعی، رضا، سلیمانی، نادر، عباسزاده، ناصر و طباطبایی، سید موسی (۱۳۹۷): شناسایی عوامل مؤثر بر الگوی حکمرانی تربیتی مناسب در نظام آموزشی با استفاده از نظریه سه شاخگی، مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد، سال ۶۱، ویژه نامه آذر- دی ۹۷.
- [۴] قربانیان، ماریا، قهرمانی، محمد و ابوالقاسمی، محمود (۱۴۰۰): شناسایی مؤلفه های حکمرانی خوب در نظام آموزش عالی ایران، فصلنامه اندیشه های نوین تربیتی، دوره ۱۷، شماره ۱ (۵۵).
- [۵] نصیر ناتری، خلخالی، علی، شکیبایی، زهره، سلیمان پور، جواد و کاظم پور، اسماعیل (۱۳۹۹): مفهوم سازی حکمرانی خوب در آموزش و پرورش عمومی ایران با رویکرد پدیدارشناسی، فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال یازدهم، شماره ۱ (۴۱).
- [6] Caves, R. (2005): encyclopedia if city, London: Routledge.p308.
- [7] Bhuiyan.sh (2010): acrisis in governance: urban solid waste management in Bangladesh habitat international, NO.34, pp:125_133.
- [۸] امامی، محمد و شاکری، حمید (۱۳۹۴): حکمروایی خوب و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، پژوهش های حقوق تطبیقی، دوره ۱، شماره ۲، ص ۵۷-۲۵.
- [۹] رجبی، علیرضا، شامرادی، سیده نیلوفر و حسن مرادی، نرگس (۱۳۹۹): حکمرانی آموزش عالی در ایران؛ فرا تحلیلی بر آسیب ها و راهکارها، مجله علمی رهبری آموزشی کاربردی، سال اول شماره ۴.
- [۱۰] رزمی، محمدجواد و صدیقی، سمیه (۱۳۹۱): الزامات تحقق حکمرانی خوب برای دستیابی به توسعه انسانی، چهارمین همایش ملی اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی شهر، آذرماه ۱۳۹۱.
- [۱۱] روشن، احمدرضا و متوسلی، محمود (۱۳۹۷): الگوی دینفع مداری مبتنی بر حکمرانی خوب برای ارتقاء کیفیت وزارت علوم، فصلنامه پژوهش در نظام های آموزشی، دوره ۱۲، شماره ۴۱.
- [۱۲] باقری مقدم، ناصر و احمدی، حسن (۱۳۹۷): آسیب شناسی حکمرانی در نظام آموزش عالی ایران، فصلنامه سیاست گذاری عمومی، دوره ۴، شماره ۴.
- [۱۳] منیعی، رضا، سلیمانی، نادر، عباسزاده، ناصر و طباطبایی، سید موسی (۱۳۹۸): طراحی و اعتباریابی الگوی حکمرانی تربیتی خوب در نظام آموزشی، فصلنامه آموزش علوم دریایی، شماره ۱۸.
- [۱۴] نصیر ناتری، خلخالی، علی، شکیبایی، زهره، سلیمان پور، جواد و کاظم پور، اسماعیل (۱۳۹۹): تبیین سازه های حکمرانی خوب در نظام آموزش عمومی ایران، فصلنامه آموزش علوم دریایی، شماره ۲۱.
- [۱۵] قاسمی خیرآبادی، عبدالله، خورشیدی، عباس، عباسی، لطف الله، خسروی، پرستو و دلگشایی، یلدا (۱۳۹۹): ارائه الگوی حکمرانی آموزش های مهارتی در سطح فرو ملی با رویکرد نظری داده بنیاد، فصلنامه کارافن، دوره ۱۷، شماره ۳.
- [16] Khanna, P. (2017). A conceptual framework for achieving good governance at open and distance learning institutions. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 32(1), 21-35.
- [17] Ntim, C. G., Ntim, C. G., Soobaroyen, T., Soobaroyen, T., Broad, M. J., & Broad, M. J. (2017). Governance structures, voluntary disclosures and public accountability: The case of UK higher education institutions. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 30(1), 65-118.
- [18] Suryandari, I. H. (2017). Role of good governance in the application of democracy. *Journal of Eastern Europe Research in Business & Economics*, 1-10. <https://doi.org/10.6171/2013.676810>.
- [۱۹] سردارنیا، خلیل (۱۳۹۱): شاخص های حکمرانی خوب شهری در چارچوب نظریه سیستمی، مجموعه مقالات همایش علمی حکمروایی خوب شهری، جلد اول، تهران.
- [20] Sadashava. M (2008): effects of civil society on urban planning and governance in my sore, India, doctoral thesis, technical university of dortmond.p.7.
- [21] UN-HABITAT (2002): The global campaign on Urban Governance. www.unhabitat.org.

- [۲۲] حاجی‌نژاد، علی، پایدار، ابودر و ارشد، حامد (۱۳۹۵): تحلیل جایگاه و تدوین برنامه استراتژیک حکمروایی خوب (مطالعه موردی: شهر زاهدان)، مجله جغرافیا و توسعه، دوره ۱۴، شماره ۴۲، ص ۸۲-۶۳.
- [23] Turner, Mark and Hiume, David (2005): Governance, management and development, Translation to Persian by: Abbas Monavarian, Tehran, Higher Institute of Education and research for management and planning.
- [۲۴] احمدی‌پور، زهرا، قورچی، مرتضی و قادری‌حاجت، مصطفی (۱۳۹۱): تبیین جایگاه دیپلماسی شهری در توسعه حوزه نفوذ ژئوپولیتیک، مجله جغرافیا و توسعه شهری، سال اول، شماره ۱، ص ۱۸۲-۱۵۷.
- [25] Stewart, k (2006): designing good urban governance indicators. The importance of citizen participation in greater Vancouver cities, 23(3), pp196_204.
- [۲۶] ابراهیم‌زاده، عیسی و اسدیان، مرتضی (۱۳۹۲): تحلیل و ارزیابی میزان تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در ایران مورد شناسی: شهر کاشمر، فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری- منطقه‌ای، دوره ۳، شماره ۶ ص ۳۰-۱۷.
- [27] Singh, N. (2014): Decentralization and legal empowerment. In Decentralization governance. Emerging concepts and practices, ed. G. Shabbir Cheema and Dennis A. Rondinelli, 229-241. Washington DC: Brooking Institution Press.
- [28] Graham, John Amos (2011): Bruce and Time Plumper Principles for Good Governance in the 21st Century, Policy Brief No. 15 August 2003.
- [۲۹] امینیان، ناصر، سید نقوی، میرعلی، جهانیان، منوچهر و امامی، محسن (۱۳۹۶): وضعیت ارزیابی شاخص‌های حکمروایی مطلوب در توسعه گردشگری (مورد مطالعه: تهران)، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، دوره ۵، شماره ۲ (پیاپی ۱۸)، ص ۱۳۹-۱۲۷.
- [۳۰] اکبری، غضنفر (۱۳۸۵): سرمایه اجتماعی و حکمروایی شهری، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، دوره ۲۱، شماره ۴ (پیاپی ۸۳)، ص ۱۵۳-۱۳۵.